

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Васютинська Людмила Анатоліївна

УДК 336.144(477)

**ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЇХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЗА БЮДЖЕТНИМИ ПРОГРАМАМИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Одеському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Хомутенко Віра Петрівна,
Одеський національний економічний університет,
професор кафедри фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент,
Тарасюк Михайло Вікторович,
Київський національний
торговельно-економічний університет,
професор кафедри фінансів;

кандидат економічних наук, доцент
Горин Володимир Петрович,
Тернопільський національний економічний університет,
доцент кафедри фінансів.

Захист відбудеться 26 червня 2013 р. о 15 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 41.055.01 Одеського національного економічного університету за
адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеського національного
економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8.

Автореферат розісланий 24 травня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. І. Ковальов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дисертаційної роботи. Підвищення ефективності видатків бюджету – одна з ключових проблем розвитку державних фінансів. Прагнення уряду принципово змінити підходи до використання централізованого фонду держави не призвело до суттєвих зрушень. Обсяги видатків бюджету необґрунтовано збільшуються, розпорошуючись за великою кількістю бюджетних програм, бюджетні зобов'язання зростають, спричиняючи корегування бюджету, визначені цілі не досягаються, а кожна третя гривня використовується неефективно. Вирішення окреслених проблем ускладнюється неадекватністю оцінювання зворотного зв'язку між одержаними результатами та використаними для цього бюджетними коштами, що пов'язано з недостатньо розробленими інструментами аналізу соціально-економічної ефективності видатків бюджету.

Світова фінансова думка має певні теоретичні і практичні здобутки щодо розробки методів і інструментів аналізу соціально-економічної ефективності видатків бюджету. У наукових працях Р. Майсґрейва і Дж. Стигліца розроблено методика аналізу «витрати і вигоди», яка стала основою для проведення бюджетних реформ у більшості розвинених країн.

Слід відзначити розробки російських науковців, які запровадили у механізм оцінювання бюджетних видатків інструменти інвестиційного аналізу. Серед них варто відмітити наукові здобутки В. М. Архіпова, А. М. Ємельянова, М. А. Шелунцової.

Проблеми функціонування системи видатків бюджету висвітлювалися у працях багатьох вітчизняних науковців. Помітний вклад щодо їх вирішення внесли Ю. В. Бабич, О. Д. Василик, В. М. Опарін, А. М. Пасечник, С. І. Юрій та ін. Питання розробки ефективного механізму бюджетної політики досліджували О. В. Величко, О. В. Голинська, В. П. Горин, В. Г. Дем'янишин, М. В. Тарасюк. Запровадженню програмно-цільового методу бюджетування у систему державних фінансів приділяли увагу Т. С. Бабич, Т. В. Жибер, І. Ю. Павлюк, Ц. Г. Огонь, В. М. Федосов, І. Я. Чугунов. Аудит ефективності бюджетних програм став сферою наукових інтересів Ф. Ф. Бутинця, Ю. Д. Радіонової, Н. І. Рубан, Л. О. Сухаревої, В. П. Хомутенко та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових напрацювань, присвячених проблематиці ефективного використання бюджетних ресурсів, певна кількість проблемних питань лишається недостатньо дослідженою та теоретично і практично невирішеною. Зокрема, невирішеними лишаються питання щодо проведення моніторингу соціально-економічної ефективності та результативності видатків бюджету; потребує вдосконалення методика оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за середньостроковими бюджетними програмами; певні вади спостерігаються у методичних підходах до оцінювання дієвості бюджетних програм.

Вищезазначене обумовлює вибір теми дослідження та дозволяє сформулювати його мету, завдання, об'єкт і предмет.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконувалася відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Одеського національного економічного університету на 2008-2012 рр. за темою: «Бюджетна система України: аналіз стану і основні напрямки вдосконалення бюджетних відносин в умовах макроекономічного розвитку» (ДР № 0107U011415), де автором досліджувалися теоретичні засади та методичні підходи до оцінювання ефективності видатків бюджету. Положення дисертації знайшли своє відображення у прикладних роботах: «Фінансові ресурси Причорномор'я України та удосконалення механізму їх використання в забезпеченні розвитку малих та середніх підприємств» (ДР № 0112U003344) та «Напрями реформування економіки півдня України» (ДР № 0112U003343). У рамках вказаних тем автором розроблено методичні рекомендації щодо оцінювання соціально-економічного ефекту видатків бюджету за регіональними цільовими програмами розвитку малого підприємництва та запропоновано пропозиції щодо підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів. Матеріали дослідження були використані у складі фундаментальної роботи: «Управління фінансами вищих навчальних закладів в умовах бюджетного дефіциту» (ДР № 0110U0022459), де автором були розроблені підходи запровадження бюджетування у ВНЗ.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад функціонування системи видатків бюджету та удосконалення методичних підходів до оцінювання їх соціально-економічної ефективності за бюджетними програмами.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі задачі:

- розкрити соціально-економічну сутність видатків бюджету;
- дослідити архітектуру системи видатків бюджету;
- обґрунтувати концептуальні підходи до оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету;
- проаналізувати практику застосування програмно-цільового методу бюджетування в Україні;
- здійснити моніторинг соціально-економічної ефективності та результативності видатків бюджету;
- дослідити методи оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету;
- адаптувати інструменти аналізу соціально-економічної ефективності видатків бюджету до застосування в українській практиці;
- імплементувати методику аналізу соціально-економічної ефективності видатків бюджету для оцінювання середньострокових бюджетних програм;
- запропонувати методичні підходи до оцінювання дієвості бюджетних програм.

Об'єктом дослідження є процес розподілу та використання коштів бюджету.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та методичних положень щодо оцінювання соціально-економічної ефективності видатків за бюджетними програмами.

Методи дослідження. З метою дослідження теоретичних засад функціонування системи видатків бюджету використовувалися діалектичний та історичний методи, а також методи аналізу та синтезу; для здійснення моніторингу соціально-економічної ефективності та результативності видатків бюджету – методи спостереження, узагальнення, групування, та графічного відображення даних; для виявлення переваг і недоліків методик, що застосовуються для аналізу соціально-економічної ефективності видатків бюджету, – методи порівняння та логічного узагальнення; для оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за бюджетними програмами – економетричні методи.

Теоретичною основою дослідження є монографії, наукові публікації в періодичних виданнях, у тому числі зарубіжних авторів; матеріали науково-практичних конференцій, круглих столів.

Інформаційну основу склали законодавчо-нормативні документи з питань функціонування державних фінансів в Україні, методичні та статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні низки теоретичних положень щодо функціонування системи видатків бюджету та розробці методичних підходів до оцінювання їх соціально-економічної ефективності за бюджетними програмами. Найбільш вагомими результатами дисертаційної роботи, які характеризують наукову новизну, та виносяться на захист, полягають у наступному:

удосконалено:

підходи до проведення моніторингу соціально-економічної ефективності та результативності видатків бюджету, які відрізняються від існуючих формалізацією взаємозв'язків між одержаними результатами та використаними бюджетними коштами, що дозволяє розширити інформаційно-аналітичну базу для здійснення аудиту ефективності в бюджетній сфері;

методику оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за середньостроковими бюджетними програмами, шляхом застосування соціальної ставки дисконтування, що, на відміну від існуючих, дозволяє здійснювати аналіз соціально-економічної ефективності бюджетних програм у середньостроковій перспективі з урахуванням переваг у споживанні суспільних благ;

методичний підхід до оцінювання дієвості бюджетної програми, який відрізняється від існуючих формуванням комплексної оцінки соціально-економічної ефективності видатків бюджету з метою врахування сукупності одержаних ефектів (соціально-економічного і фінансового) від реалізації бюджетної програми.

дістали подальшого розвитку:

тлумачення поняття «видатки бюджету», під якими розуміється система економічних відносин, що виникають між виконавчими органами влади, юридичними та фізичними особами з приводу розподілу та використання коштів бюджету для забезпечення потреб суспільства у благах з метою одержання корисного результату від використаних бюджетних ресурсів, що

акцентує увагу на суспільному призначенні видатків бюджету, а не забезпеченні функцій держави;

обґрунтування елементів архітекtonіки системи видатків бюджету, що дозволило запропонувати трактування терміну «система видатків бюджету», під якою розуміється сукупність підсистем правового, інформаційного і інституціонального забезпечення процесу розподілу і використання бюджетних коштів, параметри організації якого задаються методичним інструментарієм механізму управління видатками бюджету, а вектор розвитку визначається цілями соціально-економічної стратегії держави. Розуміння видатків бюджету як системи та детальний аналіз її архітекtonіки полегшує вивчення та моделювання процесу організації розподілу та використання коштів бюджету;

принципи «бюджетування», які доповнено принципом адекватності цілепокладання, принципом ефективності та результативності використання коштів бюджету. Це дає можливість обґрунтувати методичні підходи до оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за бюджетними програмами, виходячи з того, що принцип адекватності цілепокладання вказує на необхідність визначення адаптивних, прийнятних, релевантних і підконтрольних цілей, а принцип результативності та ефективності використання бюджетних коштів виходить із необхідності досягнення заданого результату з використанням найменшого обсягу бюджетних коштів або досягнення найліпшого результату з використанням визначеного обсягу бюджетних коштів;

розуміння сутності аудиту ефективності в системі державних фінансів, що надало можливість виділити в окремий вид цієї форми фінансового контролю аудит ефективності використання коштів бюджету, який визначається як контрольна діяльність, що спрямована на оцінювання ефективності видатків бюджету за результатами, задекларованими у паспортах бюджетних програм, з метою виявлення проблем в реалізації програмних заходів та надання пропозицій відповідно до одержаних оцінок.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження мають теоретичне і практичне значення для обґрунтування управлінських рішень щодо відбору та пріоритезації програм (проектів), які реалізуються за рахунок коштів бюджету з метою підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів і можуть бути використані в роботі Кабінету Міністрів, Міністерства фінансів, Рахункової палати, а також у науково-дослідній роботі та навчальному процесі.

Рекомендації щодо аналізу соціально-економічної ефективності використання бюджетних коштів за програмами, які реалізуються на регіональному рівні, були використані у практичній діяльності громадської організації «Громадська ініціатива «Назустріч реформам» з метою формування кваліфікованої думки щодо реформування місцевих бюджетів (довідка № 7 від 11.12.2012 р.). Рекомендовані пропозиції для аналізу ефективності використання бюджетних коштів запроваджено у практичну діяльність Департаменту фінансів Одеської міської ради при розробці заходів щодо підвищення ефективності управління бюджетом м. Одеси (довідка № 712 від

27.03.2013 р.). Запропоновані методичні рекомендації до оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за середньостроковими програмами використано у практичній діяльності Київського науково-дослідного інституту судових експертиз при вирішенні питань стосовно цільового та ефективного використання бюджетних коштів у межах виконання національних, державних та комплексних програм (довідка № 40/01-09/492 від 23.04.2013 р.). Положення дисертації використовуються в навчальному процесі Одеського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Фінанси», «Бюджетна система», «Бюджетний менеджмент», «Міжнародні фінанси» (довідка №.01-17/137 від 25.01.2013).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід щодо поглиблення теоретичних засад функціонування системи видатків бюджету та вдосконалення методичних підходів до оцінювання їх соціально-економічної ефективності за бюджетними програмами. Рекомендації та пропозиції, що містяться у дисертаційній роботі і виносяться на захист належать особисто автору і є його науковим здобутком. Результати дослідження викладено в опублікованих працях.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, результати, висновки і рекомендації, що висвітлені в дисертаційній роботі, були оприлюднені на засіданнях кафедри фінансів ОНЕУ, а також обговорювалися й одержали позитивну оцінку на таких всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, як: VI Міжнародна науково-практична конференція: «Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю» (Черкаси, 2009 р.); XV Міжнародна науково-практична конференція: «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія (Луцьк, 2010 р.); III Міжнародна науково-практична конференція: «Теорія і практика сучасного менеджменту: проблеми та шляхи вирішення» (Тернопіль, 2010 р.); Міжнародна науково-практична конференція: «Современные направления теоретических и прикладных исследований '2010» (Одеса, март 2010); III Всеукраїнська заочна наукова конференція: «Актуальні питання сучасної економіки» (Умань, 2011 р.); Міжнародна науково-практична конференція: «Економічні погляди: теорія і практика» (Одеса, 2012 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 14 наукових праць, в яких висвітлено основний зміст роботи загальним обсягом – 4,1 друкованих аркушів, з них особистим доробком автора є 4,0 друк. арк., у тому числі – 8 наукових праць, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації (2,92 друк. арк.), та 6 наукових праць апробаційного характеру (1,08 друк. арк.).

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст дисертації викладено на 212 сторінках друкованого тексту. Робота містить 13 таблиць, 24 рисунки; список використаних джерел складає 277 найменувань; додатки викладено на 36 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, об'єкт і предмет дослідження, визначено елементи наукової новизни одержаних результатів та їх практичне значення, відображено апробацію результатів дослідження.

У **першому розділі «Теоретичні засади функціонування системи видатків бюджету»** розкрита соціально-економічна сутність видатків бюджету, досліджено архітектуру системи видатків бюджету, розглянуто концептуальні підходи до оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету.

Критичний аналіз сучасних наукових поглядів на організацію бюджетних відносин з цієї проблематики дозволив уточнити трактування поняття «видатки бюджету». На відміну від існуючої думки, що метою видатків бюджету є забезпечення функцій держави, запропоновано акцентувати увагу на їх соціально-економічному призначенні, виходячи з потреб суспільства у благах, оскільки саме останні є підставою для формування функцій держави. Тому під видатками бюджету слід розуміти систему економічних відносин, які виникають між виконавчими органами влади, юридичними та фізичними особами з приводу розподілу та використання коштів бюджету для забезпечення потреб суспільства у благах з метою одержання корисного результату від використаних бюджетних ресурсів. Одержання корисного результату обумовлює цільову функцію системи видатків бюджету. Архітектуру останньої можна представити через взаємозв'язок її економічних і фінансових елементів (рис. 1).

Дослідження архітектури системи видатків бюджету дозволило встановити, що послідовність етапів процесу розподілу та використання бюджетних коштів і єдність елементів механізму управління видатками бюджету обумовлюється організаційними засадами бюджетної політики. При цьому, якщо перше відображає генезис системи видатків бюджету, то друге обумовлює її статичність. Кожна стадія, процесу розподілу і використання видатків бюджету може бути представлена як сукупність методів, інструментів і важелів, за допомогою яких реалізується відповідна складова управлінського циклу, та як комплекс заходів, що здійснюється для досягнення цілей соціально-економічного розвитку держави. Упорядкованість у взаємодії елементів системи видатків закладає основи для одержання цією системою заданого корисного результату, який описується визначеними цілями. Проведений теоретичний аналіз взаємозв'язків елементів механізму управління видатками бюджету і складових бюджетного процесу надав можливість запропонувати трактування терміну «система видатків бюджету». Під останньою розуміється сукупність підсистем правового, інформаційного і інституціонального забезпечення процесу розподілу і використання бюджетних коштів, параметри організації якого задаються методичним інструментарієм механізму управління видатками бюджету, а вектор розвитку визначається цілями соціально-економічної стратегії.

Рис. 1. Архітектура системи видатків бюджету

Дослідження концептуальних засад бюджетування у системі державних фінансів дозволило дійти висновку стосовно необхідності доповнення існуючих принципів його організації такими, як адекватність цілепокладання, результативність та ефективність використання бюджетних коштів. Перший зазначений принцип передбачає вибір таких цілей, які є оптимальними, адаптивними, прийнятними, релевантними, підконтрольними та кількісно вимірними. Другий принцип вказує на те, що кошти бюджету повинні використовуватися з огляду на досягнення заданих результатів з використанням найменшого обсягу коштів або досягнення найкращого результату з використанням визначеного обсягу коштів. Взаємозалежність зазначених принципів обумовлює взаємозв'язок показників оцінювання кінцевого результату (рис. 2).

У другому розділі «Оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за бюджетними програмами в Україні» досліджено практику застосування програмно-цільового методу бюджетування; здійснено

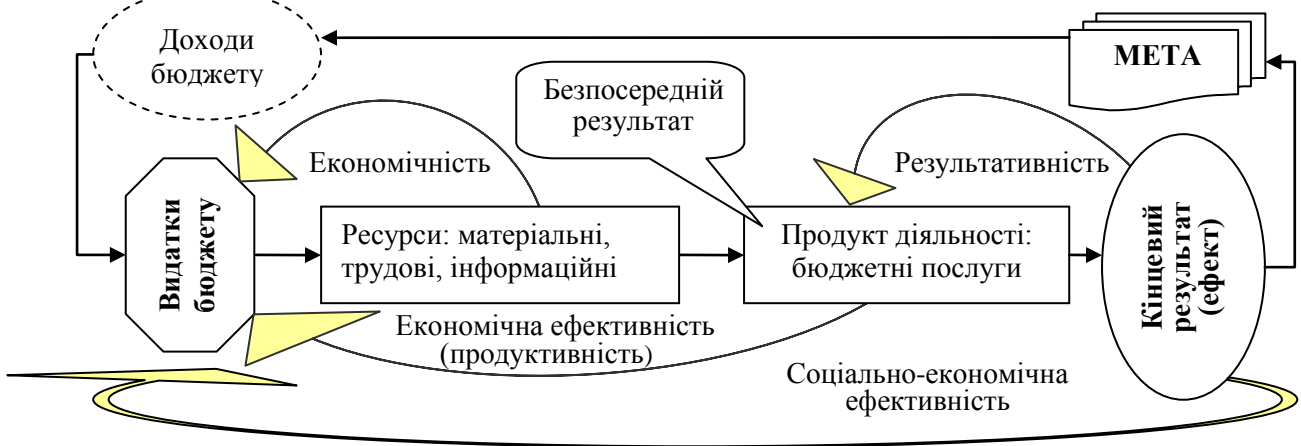

Рис. 2. Взаємозв'язок показників оцінювання кінцевого результату

моніторинг соціально-економічної ефективності та результативності видатків бюджету, проаналізовано методи оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету.

За результатами аналізу практики застосування програмно-цільового методу бюджетування вдалося встановити, що існують суттєві недоліки у законодавстві, які пов'язані з недостатнім обґрунтуванням основних теоретичних положень у сфері управління видатками бюджету.

Дослідження організації аудиту ефективності у системі державних фінансів в Україні надало можливість виділити в окремий вид цієї форми фінансового контролю аудит ефективності використання коштів бюджету. Виходячи з того, що об'єктом останнього є бюджетні видатки, то під аудитом ефективності використання бюджетних коштів слід розуміти контрольну діяльність, спрямовану на оцінювання ефективності видатків бюджету за результатами, що декларуються у паспортах бюджетних програм, з метою виявлення проблем у реалізації програмних заходів та надання пропозицій відповідно до одержаних оцінок.

Моніторинг соціально-економічної ефективності та результативності видатків бюджету запропоновано здійснювати шляхом побудови динамічних рядів для оцінювання взаємозв'язків динаміки величин, що описують ефективні умови соціально-економічного розвитку. З метою виявлення впливу ВВП на обсяг видатків бюджету розроблено економіко-математичну модель, яка описується рівнянням:

$$y = 0,3394x - 12037, \quad (1)$$

де y – обсяг видатків зведеного бюджету (млн грн); x – обсяг ВВП (млн грн).

Аналіз змінних показав, що при коефіцієнті детермінації 0,99556 (модель описує 99,6 % наявних даних), через систему видатків перерозподіляється 0,34 грн з 1 грн. ВВП. Це стало підставою для внесення пропозиції щодо запровадження критерію умови, за допомогою якого оцінюється поведінка системи видатків бюджету з огляду на бюджетні обмеження. Рівень

результативності (R_{ef}) відносно зазначеного критерію вимірюється шляхом порівняння фактичного рівня перерозподілу ВВП через систему видатків бюджету із запланованим. При цьому, якщо: 1) $R_{ef} = 1$, то результативність досягається, тобто умова дотримується; 2) $R_{ef} > 1$ – виникає необхідність пошуку більш ефективних шляхів використання бюджетних коштів; 3) $R_{ef} < 1$ – слід переглянути бюджетні обмеження до призначених видатків. Дослідження показало, що з 2007-2011 роки в Україні $R_{ef} > 1$.

Застосувавши метод оцінювання ефективності через нормативне співвідношення темпів зростання показників, виявлено, що темп зростання видатків зведеного бюджету перевищує темп зростання ВВП. Коефіцієнт відставання відповідно до аналізованих показників перевищив нормативне значення на 13,2 %.

Для оцінювання впливу складових структури видатків бюджету на ВВП відносно напрямків фінансування за функціональною класифікацією розроблено багатofакторну економіко-математичну модель:

$$y = 61447,42 + 4,8302 x_1 + 11,38512 x_2 + 0,966835 x_3 + 2,634733 x_4, \quad (2)$$

де y – обсяг ВВП (млн грн); x_1 – видатки зведеного бюджету на державне управління (млн грн); x_2 – видатки зведеного бюджету на економічну діяльність (млн грн); x_3 – видатки зведеного бюджету на утримання соціально-культурної сфери (млн грн); x_4 – видатки зведеного бюджету на соціальній захист та соціальне забезпечення (млн грн).

З огляду на коефіцієнт множинної кореляції ($r=0,997819$) можна констатувати існування тісного взаємозв'язку між результативним чинником та обраними факторними ознаками. Ранжування факторів за ступенем впливовості на ВВП стало підставою для висунення гіпотези, що соціально-економічна ефективність видатків бюджету підвищується, якщо темп зростання частки видатків бюджету у ВВП на соціальний захист і соціальне забезпечення буде нижчим від темпу зростання частки видатків бюджету у ВВП на економічну діяльність. Для підтвердження висунутої гіпотези побудовано економіко-математичну модель залежності рівня безробіття і частки видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення у ВВП та частки видатків на економічну діяльність у ВВП:

$$y = 15,67771 - 0,3588 x_1 - 0,99869 x_2, \quad (3)$$

де y – рівень безробіття; x_1 - частка видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення у ВВП; x_2 – частка видатків зведеного бюджету на економічну діяльність у ВВП.

Коефіцієнт множинної кореляції ($r=0,77013$), отже, зв'язок між факторами простежується. Його зворотний характер відображає негативний вплив факторних ознак на результативний чинник (y), а саме: зменшення на 1 % частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у ВВП спричиняє підвищення рівня безробіття на 0,36 %, а при зниженні на 1 % частки видатків на економічну діяльність у ВВП рівень безробіття зростає на 1 %. Проведений регресійний аналіз доводить висунуту вище гіпотезу.

Оцінювання взаємозв'язків між показниками бюджету та економічними показниками дозволяє здійснювати моніторинг соціально-економічної ефективності та результативності за допомогою індикаторів, які можна групувати за критеріями умови, структури та ефекту.

Проведений моніторинг якості бюджетного планування показав, що останнє здійснюється «від минулої бази», а відтак ризики попереднього періоду переносяться на перспективу. Як наслідок, впродовж поточного фінансового року здійснюється систематичне корегування державного бюджету шляхом внесення значної кількості поправок у Закон «Про Державний бюджет України», що негативно впливає на виконання бюджетів нижчого рівня. Оскільки внесення змін до рішень про місцеві бюджети здійснюється за строками пізніше, а відтак їх доцільність з огляду на динаміку соціально-економічного розвитку регіонів не виправдовується.

У зв'язку із застосуванням «ручного режиму» управління коштами бюджету порушуються принципи бюджетування. Як наслідок, оцінювання результативності виконання бюджету за видатками та середньострокове планування зводиться до технічних процедур.

Аналіз методів оцінювання ефективності видатків бюджету дозволив дійти висновку, що в основі існуючих методик лежать два підходи. Відповідно до першого – оцінюються безпосередні результати діяльності органів виконавчої влади щодо надання суспільних благ шляхом розробки інтегрального показника ефективності із застосуванням експертних методів. Відповідно до другого – використовуються інструменти методів порівняння витрат і вигід, що дозволяє оцінювати соціально-економічний ефект від використаних бюджетних ресурсів за програмами, які мають довго- та середньостроковий термін виконання, враховуючи обернений зв'язок між одержаними кінцевими результатами і використаними для цього бюджетними коштами.

В Україні переваги надаються експертним методам оцінки, а аналіз ефективності бюджетних програм здійснюється шляхом порівняння результативних показників, які декларуються у паспорті програми, в динаміці. При такому підході унеможлиблюється попередній аналіз соціально-економічної ефективності видатків бюджету. Крім того, оцінювання соціально-економічного ефекту від проведених програмних заходів ускладнюється з причин наявності показників нефінансового характеру.

За сукупністю виявлених переваг у рамках другого підходу запропоновано узяти за основу для оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету підходи, які ґрунтуються на методі SRTP (the Social Rate of Time Preference).

У третьому розділі «Вдосконалення методичних підходів до оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за бюджетними програмами» адаптовано інструменти аналізу соціально-економічної ефективності видатків бюджету до застосування в українській практиці; імplementовано методикау аналізу соціально-економічної ефективності

видатків бюджету для оцінювання середньострокових бюджетних програм; запропоновано методичні підходи до оцінювання дієвості бюджетних програм.

Узагальнення світового досвіду дозволило довести, що інструменти аналізу ефективності видатків бюджету за методом SRTP можуть бути адаптованими до застосування у вітчизняній практиці. Розроблені параметри соціальної ставки дисконтування (SDR – social discount rate) для програм, що фінансуються за рахунок бюджету в Україні за методом SRTP наведені у таблиці 1.

Табл. 1.

Оцінки параметрів соціальної ставки дисконтування для України

Параметри	y	r	δ	S/Y	μ	L	g	SDR
Оцінки	0,1099	0,01469	0	0,0962	0,1459	0,01586	0,1076	0,0311

Примітка: y – очікуваний темп приросту доходів населення; r – альтернативна вартість капіталу; δ – чиста ставка часових переваг; S/Y – середня норма збережень; μ – еластичність граничної корисності споживання; L – ризик для життя; g – темп приросту споживання на душу населення, SDR – соціальна ставка дисконтування.

Враховуючи особливості соціально-економічного розвитку регіонів в Україні, розроблено диференційовані соціальні ставки дисконтування (рис. 3).

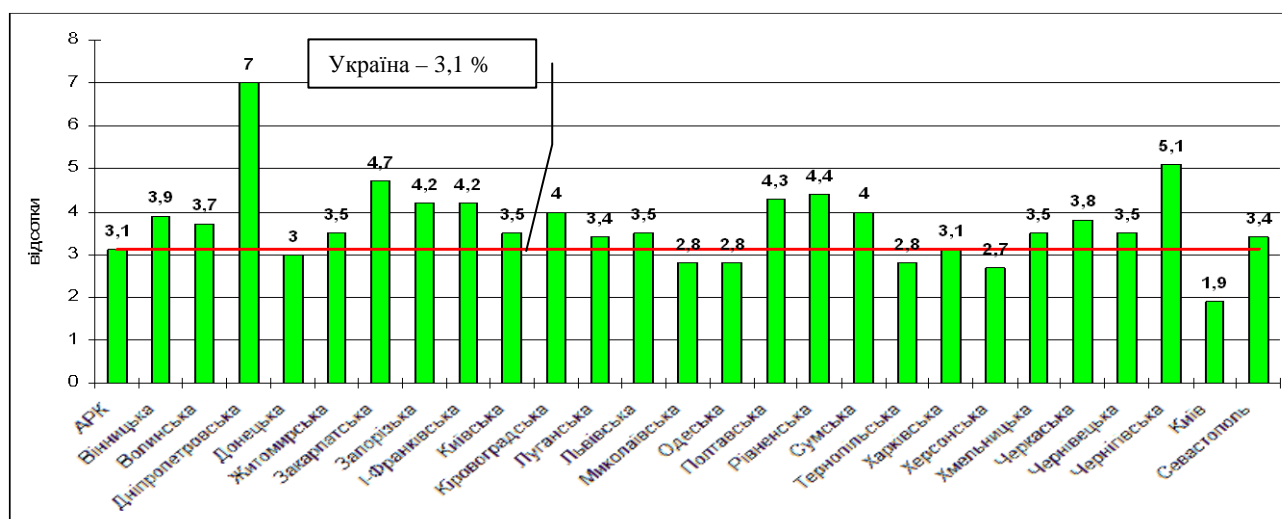

Рис. 3. Диференційовані соціальні ставки дисконтування за регіонами України

Для забезпечення порівнянності різних за цілями програм, а також з метою визначення пріоритетів фінансування запропоновано до паспорту регіональної цільової програми ввести показники оцінювання соціально-економічного ефекту.

Розроблено алгоритм аналізу соціально-економічної ефективності видатків бюджету за середньостроковими бюджетними програмами з використанням інструментів методу SRTP (рис. 4).

Для апробації запропонованого алгоритму обрано Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва, яка реалізується в усіх регіонах України та фінансується за рахунок місцевих бюджетів у межах аналогічних регіональних програм.

Рис. 4 Алгоритм оцінювання соціально-економічної ефективності витратків бюджету за програмами, що реалізуються у середньостроковій перспективі

Монетизація очікуваних суспільних вигід проводилася відповідно до гіпотези, що зміни у доходах домогосподарств спричиняються змінами у доходах зайнятих та самозайнятих осіб, задіяних у сфері малого підприємництва, а також змінами обсягу фонду оплати праці на малих підприємствах. Фактори впливу оцінювалися за допомогою економіко-математичного моделювання у відповідності до вбудованої функції «Регресія», пакету «Аналіз даних» програмного продукту MS Excel. Рівняння множинної регресії наведені у таблиці 2.

Табл. 2

Економіко-математичні моделі для оцінювання суспільних вигід від діяльності осіб, задіяних у сфері малого підприємництва (згідно обраної бази дослідження)

Регіон	Рівняння регресії	R ²
Волинська область	$y = 1,182456 x_1 + 2,523342 x_2 + 4461,922$	0,973779
Дніпропетровська область	$y = 2,542481 x_1 + 0,157078 x_2 - 1407,24$	0,998824
Донецька область	$y = 2,073038 x_1 + 0,718788 x_2 + 319,8597$	0,993699
Київська область	$y = 2,168951 x_1 + 0,64408 x_2 - 2683,95$	0,929169
Черкаська область	$y = 2,238077 x_1 + 0,333876 x_2 - 840,874$	0,995249
Херсонська область	$y = 2,144266 x_1 + 0,098241 x_2 + 5780,54$	0,891938

Примітка: y – річні грошові доходи домогосподарств; x_1 – фонд заробітної плати на малих підприємствах на одну найняту особу (тис. грн); x_2 – грошові доходи домогосподарств від

підприємницької діяльності та самозайнятості на одну фізичну особу, задіяну у сфері малого підприємництва (тис. грн).

При розробці прогнозів суспільних вигід використовувалися показники очікуваних результатів, які задекларовані у паспортах Регіональних цільових програм розвитку малого підприємництва на 2011-2012 роки. Оцінювання чистого соціально-економічного ефекту здійснювалося відповідності до розроблених соціальних ставок дисконтування (SDR) за обраними регіонами з використанням формули:

$$NB = \sum_{t=0}^n (SB_t - C_t) \times \frac{1}{(1 + SDR)^t},$$

(4)

де NB – чистий соціально-економічний ефект від реалізації бюджетної програми (грош. од.); SB_t – соціально-економічний ефект програми в момент часу t (грош. од.); C_t – видатки бюджету на реалізацію програми в момент часу t (грош. од.).

Встановлено, що при складанні паспорту програми показники задекларованих очікуваних результатів не пов'язувалися з прогнозованим обсягом ресурсного забезпечення за Регіональними цільовими програмами розвитку малого підприємництва у Донецькій, Херсонській та Черкаській областях. Проте, у Волинській, Дніпропетровській, Київській областях при досягненні задекларованого приросту відповідно до визначених очікуваних результатів соціально-економічна ефективність складає 1,02; 2,09; 0,5 відповідно (у коефіцієнтах).

Запропоновано для оцінювання дієвості бюджетної програми ввести до паспорту програми показник фінансового (бюджетного) ефекту, що дозволить оцінювати її дієвість з врахуванням сукупності ефектів, які одержуються у наслідок виконання програмних заходів, а саме: соціально-економічного та фінансового (бюджетного). Бюджетний ефект оцінюється шляхом порівняння притоку грошових коштів до бюджету, спричиненого виконанням програмних заходів та/або економією, пов'язаною з підвищенням ефективності використання бюджетних коштів, з відтоком – видатками бюджету, які зважуються на коефіцієнт дисконтування:

$$GE = \Delta DG + \Delta CG - C \times k_d, \quad (5)$$

де GE – бюджетний ефект програми (грош. од.); ΔDG – приріст доходів до бюджету, спричинених реалізацією програми (грош. од.); ΔCG – економія бюджетних видатків, спричинена підвищенням ефективності використання коштів бюджету (грош. од.); k_d – коефіцієнт дисконтування.

Для апробації методики оцінювання бюджетного ефекту використовувалися показники очікуваних результатів за аналізованими програмами, де оцінка соціально-економічного ефекту є позитивною. При побудові економіко-математичної моделі висунуто гіпотезу, що зміни фонду заробітної плати на малих підприємствах і зміни доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості спричинять зміни податкових надходжень до

бюджету. Регресійні рівняння за узятими для дослідження регіональними програмами наведені у таблиці 3.

Табл. 3

Економіко-математичні моделі для оцінювання бюджетного ефекту від реалізації Національної програми розвитку малого підприємництва (згідно обраної бази дослідження)

Регіон	Рівняння регресії	R ²
Волинська область	$y = 2,044616 x_1 + 0,282958 x_2 - 84,337$	0,945388
Дніпропетровська область	$y = 3,619932 x_1 + 0,134504 x_2 - 1335,48$	0,965305
Київська область	$y = 2,079867 x_1 + 0,266212 x_2 - 361,938$	0,980861

Примітка: у – податкові надходження до бюджету регіону (тис. грн.); x_1 – фонд оплати праці на малих підприємствах у рік (тис. грн); x_2 – річні доходи домогосподарств від підприємницької діяльності та самозайнятості (тис. грн).

Встановлено, що за Регіональною програмою розвитку малого підприємництва, яка реалізується в 2011-2012 роках, бюджетний ефект досягається у Дніпропетровській і Київській областях, де на одну гривну вкладених коштів до бюджету надійде – 5,16 грн та 4,36 грн відповідно.

Рекомендовано дієвість бюджетної програми оцінювати через відповідний коефіцієнт (D_{ef}) шляхом порівняння одержаного сумарного ефекту, що включає в себе соціально-економічний і бюджетний ефекти від проведених за програмою видатків, із очікуваним:

$$D_{ef} = \frac{GE_{(факт)} + NB_{(факт)}}{GE_{(очікуване)} + NB_{(очікуване)}}, \quad (6)$$

Впровадження запропонованих інструментів аналізу соціально-економічної ефективності видатків бюджету дає можливість формалізувати визначені цілі з огляду на задані кінцеві результати та проведені за програмою бюджетні видатки, що дозволяє здійснювати не тільки аналіз ex-post, але й застосовувати аналіз ex-ante на стадії складання паспорту програми.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нові підходи до вирішення наукової проблеми, яка полягає у поглибленні теоретичних засад функціонування системи видатків бюджету та удосконаленні методичного інструментарію оцінювання їх соціально-економічної ефективності за бюджетними програмами.

1. В результаті дослідження соціально-економічної сутності видатків бюджету уточнено тлумачення поняття «видатки бюджету», під якими розуміється система економічних відносин, що виникають між виконавчими органами влади, юридичними та фізичними особами з приводу розподілу та використання коштів бюджету для забезпечення потреб суспільства у благах з метою одержання корисного результату від використаних бюджетних ресурсів.

2. Аналіз архітекtonіки системи видатків бюджету дозволив структурувати її елементи та обґрунтувати взаємодію та взаємозв'язки між ними, що надало можливість визначити особливості функціонування цієї

системи та запропонувати трактування терміну «система видатків бюджету». Під останньою розуміється сукупність підсистем правового, інформаційного і інституціонального забезпечення процесу розподілу і використання бюджетних коштів, параметри організації якого задаються методичним інструментарієм механізму управління видатками бюджету, а вектор розвитку визначається цілями соціально-економічної стратегії держави. Розуміння видатків бюджету як системи та детальний аналіз її архітекtonіки полегшує вивчення та моделювання процесу організації розподілу та використання коштів бюджету.

3. Дослідження концептуальних засад бюджетування виявило невичерпність існуючих принципів щодо його організації. Це дозволило їх доповнити такими, як адекватність цілепокладання й результативність та ефективність використання бюджетних коштів. Визначені принципи є підґрунтям для розробки методичних положень до оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за бюджетними програмами.

4. Аналіз проблем застосування програмно-цільового методу бюджетування виявив низку термінологічних недоліків у законодавстві, які пов'язані з недостатнім обґрунтуванням основних теоретичних положень в області управління видатками бюджету. Це надало можливість запропонувати вид аудиту ефективності, а саме аудит використання коштів бюджету, під яким розуміється контрольна діяльність, що спрямована на оцінювання ефективності видатків бюджету за результатами, що декларуються у паспортах бюджетних програм, з метою виявлення проблемних місць в реалізації програмних заходів та надання пропозицій відповідно до одержаних оцінок.

5. Дослідження видатків бюджету за допомогою економетричних методів надало можливість формалізувати взаємозв'язки між одержаними результатами та використаними бюджетними коштами шляхом запровадження критеріїв оцінювання результативності і ефективності видатків бюджету, а саме критеріїв умови, структури та ефекту. Моніторинг якості планування видатків бюджету надав можливість дійти висновку, що застосування «ручного режиму» управління бюджетними коштами порушує принципи бюджетування. Як наслідок, оцінювання ефективності і результативності видатків бюджету та їх середньострокове планування зводиться до технічних процедур.

6. Узагальнення існуючих методів аналізу соціально-економічної ефективності видатків бюджету дозволило визначити найбільш прийнятний для застосування в бюджетній сфері. Впровадження інструментів методу SRTP надасть можливість проводити аналіз соціально-економічної ефективності видатків бюджету за програмами, які мають середньо- та довгостроковий термін виконання, враховуючи зміни вартості грошей, переваги суспільства у споживанні благ та ризики щодо надання останніх.

7. Аналіз і систематизація існуючих зарубіжних методик дозволили розробити соціальну ставку дисконтування видатків бюджету для України, яка становить 3,1 %. Враховуючи особливості соціально-економічного розвитку регіонів України, розроблено диференційовані соціальні ставки дисконтування, що є необхідними для оцінювання соціально-економічного ефекту від реалізації

регіональних цільових програм, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів та виконуються у середньостроковій перспективі.

8. Обґрунтовано та апробовано методику оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за середньостроковими бюджетними програмами, шляхом застосування соціальної ставки дисконтування, що дозволяє здійснювати аналіз соціально-економічної ефективності бюджетних програм у середньостроковій перспективі з урахуванням переваг у споживанні суспільних благ.

9. Розроблено методичний підхід до оцінювання дієвості бюджетної програми, який базується на формуванні комплексної оцінки соціально-економічної ефективності видатків бюджету з метою врахування сукупності одержаних ефектів (соціально-економічного і фінансового) від реалізації бюджетної програми.

Реалізація методичних підходів і практичних рекомендацій, обґрунтованих у дисертаційній роботі, сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних коштів. У зв'язку із популяризацією діяльності уряду, пов'язаною з модернізацією державних фінансів, особливого значення набуває вирішення проблем щодо вдосконалення функціонування системи видатків бюджету. Це є вагомим аргументом доцільності продовження подальших досліджень і розпочатих у роботі наукових пошуків.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Васютинська Л. А. Оцінювання ефективності видатків бюджету: проблеми та напрямки вирішення / Л. А. Васютинська // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Асоціація молодих науковців. – Науки : економіка, політологія, історія. – 2008. – №3 (59). – С. 11-22.
2. Васютинська Л. А. Сутність і проблеми підвищення ефективності видатків бюджету / Л. А. Васютинська // Вісник соціально-економічних досліджень : Збірник наукових праць. ОДЕУ. – 2009. № 35. – С. 35-39.
3. Васютинська Л. А. Програмно-цільове бюджетування як інструмент державного фінансового регулювання [Електронний ресурс]. / Л. А. Васютинська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1 — Режим доступу до журн. http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Znprnudp/2010_1/pdf/10_vlapfm.pdf.
4. Васютинська Л. А. Видатки бюджету у системі забезпечення соціально-економічного розвитку в Україні: проблеми та реалії / Л. А. Васютинська // «Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка». Економічні науки. Харків : ХНТУСГ – 2010. – Вип. 98. – С. 144-157.
5. Васютинська Л.А. Теоретичні засади оцінки ефективності управління державними видатками : научн.-информ. журнал / Л.А. Васютинська Л. І. Нейкова. // Харків : ХНЕУ. – 2010. – №5 (1). – С. 155-157. 0,3 д. а.

(Особистий внесок автора 0,18 д. а. Автором розглянуто проблематику змістовності терміну «ефективність» у державному секторі).

6. Васютинська Л. А. Реалізація регіональних програм підтримки підприємництва в умовах програмно-цільового бюджетування / Л. А. Васютинська // Науковий журнал. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Т. 3. Хмельницький : ХНУ. – 2011. – С.215-218.

7. Стан та перспективи розвитку фінансової системи України : Монографія / під ред. д.е.н., проф. О. О. Непочатенка. Умань : УНУС, 2012. – 324 с. – Із змісту : Васютинська Л.А. Оцінювання ефективності програм/проектів у суспільному секторі / Васютинська Л. А. – С. 83-89. (0,3 д.а.).

8. Васютинская Л. А. «Понятийный аппарат дефиниции «расходы бюджета»: научн. журн. / Л. А. Васютинская // Социально-гуманитарный вестник России. Краснодар : Центр социально-политических исследований «Премьер» – 2012. – №12 (31). – С. 136-140.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Васютинська Л. А. Бюджетні цільові програми як складові соціально-економічного розвитку регіону (на прикладі Одеської області) / Л. А. Васютинська // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., Черкаси, 8-10 квітня 2009 р. / МОН України, Черкас. Облдержадмін. та ін. – Черкаси : ЧДТУ, 2009. – С. 194-194.

10. Васютинська Л. А. Середньострокове бюджетування та тенденції його розвитку в Україні) / Л. А. Васютинська // Современные направления теоретических и прикладных исследований '2010 : материалы междунар. науч.-практ. конф., Одесса, 15-26 марта 2010 г. / Научно-исслед. проектно-конструк. ин-тут МФУ, ОНМУ, УГАЖТ. – Одесса : Черноморье. – 2010. Т.13. – С. 80-84.

11. Васютинська Л. А. Управління державними видатками в умовах транзитивної економіки / Л. А. Васютинська // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : матеріали XV міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 26-27 травня 2010 р. / МОН України, ВНУ та ін. – Луцьк : ВНУ, 2010. – С. 252-253.

12. Васютинська Л.А. Управління видатками бюджету: теорія та практика / Л. А. Васютинська // Теорія і практика сучасного менеджменту та шляхи вирішення : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., Тернопіль, 15-16 квітня 2010 р. / МОН України, ТНЕУ. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – С. 39-42.

13. Васютинська Л. А. Оцінка вартості бюджетної послуги / Л. А. Васютинська // Актуальні питання сучасної економіки : матеріали III Всеукр. заочн. наук. конф., Умань, 23 грудня 2011 р., / М-во аграр. політики, Уман. нац. ун-т садівництва. – Умань : УНУС, 2011.– Ч. 1. – С. 59-62.

14. Васютинська Л. А. Формування комплексної системи оцінювання ефективності видатків бюджету / Л. А. Васютинська // Економічні погляди:

теорія і практика, Одеса, 3-4 лютого, 2012 р. : зб. тез наук. робіт. – Одеса: Центр економічних досліджень та розвитку, 2012. – Ч. II. – С. 32-33.

АНОТАЦІЯ

Васютинська Л.А. Видатки бюджету та оцінювання їх соціально-економічної ефективності за бюджетними програмами. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит. – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2013.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних засад функціонування системи видатків бюджету та розробці методичних рекомендацій до оцінювання їх соціально-економічної ефективності за бюджетними програмами.

З позицій теорії функціональних систем розглянуто соціально-економічну сутність видатків бюджету. Досліджено архітектуру системи видатків бюджету. Аргументовано, що бюджетування докорінно змінює концептуальні підходи до оцінювання їхньої соціально-економічної ефективності. Проаналізовано практику застосування програмно-цільового методу бюджетування в Україні, здійснено моніторинг соціально-економічної ефективності та результативності видатків бюджету.

За результатами проведеного дослідження обґрунтовано та апробовано методика оцінювання соціально-економічної ефективності видатків бюджету за програмами, які реалізуються у середньостроковій перспективі шляхом застосування соціальної ставки дисконтування як методичного інструменту. Розроблено методичний підхід щодо оцінювання дієвості бюджетних програм.

Ключові слова: видатки бюджету, механізм управління видатками бюджету, бюджетна політика, бюджетні програми, програмно-цільовий метод, бюджетування, соціально-економічна результативність, соціально-економічна ефективність.

АННОТАЦИЯ

Васютинская Л.А. Расходы бюджета и оценивание их социально-экономической эффективности по бюджетным программам. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Одесский национальный экономический университет Одесса, 2013.

Диссертация посвящена исследованию теоретических основ расходов бюджета и разработке методических рекомендаций по оцениванию их социально-экономической эффективности в соответствии с бюджетными программами. С позиций теории функциональных систем рассмотрена социально-экономическая сущность расходов бюджета. Исследованы прямые и обратные связи между системой расходов бюджета, и субъектами социально-экономической системы.

Исследована архитектура системы расходов бюджета. Определен методический инструментарий, обеспечивающий функционирование последней. Обоснованы особенности взаимосвязи между бюджетным механизмом, бюджетным регулированием, процессом распределения и использования бюджетных средств и целями бюджетной политики.

Исходя из сформулированных принципов, аргументировано, что бюджетирование коренным образом изменяет концептуальные подходы к управлению расходами бюджета и способствует повышению их эффективности путем реализации программных мероприятий, ориентированных на приоритеты бюджетной политики, с целью получения максимального социально-экономического эффекта от использования бюджетного фонда.

Исследование практики применения программно-целевого метода в бюджетном процессе показало, что существуют существенные недостатки в нормативно-законодательной базе, которые связаны с недостаточным обоснованием основных теоретических положений в сфере управления расходами бюджета.

Комплексный анализ существующих проблем, связанных с использованием инструментов программно-целевого метода, позволил предложить научно-практические подходы к проведению мониторинга результативности и эффективности расходов бюджета. Используя эконометрические методы, проведено оценивание влияния бюджетных расходов на развитие социально-экономической системы. Предложены показатели по проведению мониторинга результативности и эффективности расходов бюджета с учетом степени их влияния на основные макроэкономические показатели.

Выявленные недостатки в процессе исследования практики осуществления расходов бюджета в Украине позволили сделать вывод, что, несмотря на применение инструментов бюджетирования, его основополагающие принципы не выполняются. Об этом свидетельствует значительное количество внесенных поправок в государственный бюджет Украины и хроническое невыполнение финансового плана государства. Кроме того, управление бюджетными средствами осуществляется в «ручном режиме», а аудит эффективности в бюджетной сфере не опирается на действенные методики, позволяющие оценить, насколько эффективно были использованы средства бюджета.

Исследования существующих методов анализа эффективности расходов бюджету позволили определить наиболее приемлемые к использованию в бюджетной сфере. Предложено при оценивании социально-экономической эффективности бюджетных программ, которые реализуются в среднесрочной перспективе, использовать метод SRTP, в основу которого положена концепция дисконтирования и теория предпочтений в потреблении общественных благ.

На основании зарубежного опыта анализа эффективности расходов бюджета, разработана и внедрена в украинскую практику социальная ставка дисконтирования, позволяющая оценивать чистый социально-экономический эффект от реализации программных мероприятий с учетом изменений

общественных предпочтений за период жизнедеятельности бюджетной программы. Социальные ставки дисконтирования разработаны для оценивания социально-экономической эффективности государственных и региональных целевых программ, которые финансируются из бюджетов соответственного уровня.

Учитывая трудности отражения ожидаемых результатов среднесрочной бюджетной программы в стоимостных единицах, предложены методические рекомендации по монетизации общественных выгод и оцениванию социально-экономического эффекта от использованных бюджетных средств.

Разработаны методические подходы по оцениванию социально-экономической эффективности расходов бюджета. Предложено осуществлять комплексное оценивание эффективности использования бюджетных средств, учитывая социально-экономический и бюджетный эффекты, полученные от исполненных по назначению расходов.

Ключевые слова: расходы бюджета, механизм управления расходами бюджета, бюджетная политика, бюджетные программы, программно-целевой метод, бюджетирование, социально-экономическая результативность, социально-экономическая эффективность.

ABSTRACT

Vasyutynskay L.A. Budget expenses and the evaluation of their socio-economic efficiency on budget programs. – A manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of economic Sciences on the specialty 08.00.08 – money, finance and credit. – Odessa national economic University, Odessa, 2013.

The dissertation is devoted to the study of the theoretical foundations of the budget, analysis of practical implementation of the latter and the development of methodological recommendations for the evaluation of their socio-economic efficiency of budget programs. The theoretical basics of budget expenditures from positions of the theory of functional systems considered. Reasons given that budgeting is fundamentally changing the conceptual approaches to the evaluation of their effectiveness.

The analysis of practical implementation of the budget expenditures found that the assessment of the socio-economic consequences of used budget funds in Ukraine has not received its development in the practical activity of the reasons of the imperfection of existing methods.

Methodical approaches developed to estimate socio-economic effect from the realization of budget programs in the medium term. Proposed to assess the socio-economic efficiency of budgetary resource using, taking into account social, economic and budget effects obtained from executed expenditures.

Key words: budget expenditures, the mechanism of control of expenditure of the budget, fiscal policy, the budget programs, program-target method, budgeting and socio-economic impact, socio-economic efficiency.